

HITTIN SAVAŞI'NDA EYYÛBÎ ORDUSU VE STRATEJİSİ

Azer GÜRCAN*

* Arş. Gör. Dr. Balıkesir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. azer.gurcan@balikesir.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9249-0849

Received Date: 22.03.2025. Accepted Date: 28.03.2025

Copyright © 2025 Azer Gürcan. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

Bu makale, Selâhaddin Eyyûbî'nin Haçlılara karşı yürüttüğü askeri ve siyasi mücadeleyi ele almakta, özellikle 1187 Hittin Savaşı'nın Haçlı Seferleri üzerindeki etkisini analiz etmektedir. 12. yüzyılın son çeyreğinde, Kudüs Krallığı'nın iç çekişmeler ve istikrarsız yönetim nedeniyle zayıfladığı, Selâhaddin'in ise bu durumu fırsata çevirerek Müslüman dünyasını birleştirdiği görülmektedir. Makalede, Selâhaddin'in diplomatik hamleleri, askeri stratejileri ve ordusunun yapısı detaylı bir şekilde incelenmektedir. Selâhaddin'in hareketli süvari birliklerine ve atlı okçulara dayalı savaş taktikleri, Haçlı ordularının ağır zırhlı yapısına karşı büyük bir avantaj sağlamıştır. Sahte ricat (geri çekilme) taktikleri, su kaynaklarını kontrol etme ve düşmanı psikolojik olarak yıpratma stratejileri, Hittin'deki zaferin temel taşlarını oluşturmuştur. Bu zafer, yalnızca bir meydan muharebesi değil, aynı zamanda Haçlıların bölgedeki hâkimiyetini sarsan ve Kudüs'ün fethinin önünü açan kritik bir dönüm noktasıdır. Makalede ayrıca, Selâhaddin'in ordusunun etnik çeşitliliği, Haçlı ve İslam kaynaklarındaki farklı anlatımlar ve savaşın askeri boyutu ele alınmaktadır. Son olarak, Selâhaddin'in zaferinin Orta Çağ İslam dünyasında nasıl bir yankı uyandırdığı, Haçlı Seferleri'nin gidişatını nasıl değiştirdiği ve Kudüs'ün fethi sonrası hoşgörü yönetimi değerlendirilerek, onun tarihteki önemli liderlerden biri olarak konumlanışı tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Selâhaddin Eyyûbî, Hittin Savaşı, Haçlılar, Askeri Strateji, Atlı Okçular.

AYYUBID ARMY AND STRATEGY IN BATTLE OF HATTIN

Abstract

This article examines the military and political struggle of Saladin (Şalâh ad-Dīn Yūsuf ibn Ayyūb) against the Crusaders, with a particular focus on the Battle of Hattin in 1187 and its impact on the course of the Crusades. By the last quarter of the 12th century, the Kingdom of Jerusalem had weakened due to internal conflicts and unstable governance, rendering it vulnerable to Saladin's strategic maneuvers. Taking advantage of this situation, Saladin successfully unified the Muslim world and launched a decisive campaign against the Crusaders. The article provides a detailed analysis of Saladin's diplomatic initiatives, military strategies, and the composition of his army. Saladin's military tactics, which heavily relied on mobile cavalry and mounted archers, proved highly effective against the Crusaders' heavily armored forces. His use of feigned retreats, control over water sources, and psychological warfare were key elements that paved the way for his victory at Hattin. This triumph was not merely a battlefield success; it also marked a turning point that significantly undermined Crusader dominance in the region and facilitated the conquest of Jerusalem. Additionally, the article explores the ethnic diversity within Saladin's army, the contrasting narratives presented in Crusader and Islamic sources, and the broader military aspects of his campaigns. Finally, it discusses the long-term consequences of Saladin's victory, particularly its impact on the medieval Islamic world, the trajectory of the Crusades, and his legacy as a leader known for both his military acumen and his policy of tolerance following the conquest of Jerusalem.

Keywords: Saladin, Battle of Hattin, Crusaders, Military Strategy, Mounted Archers.

Giriş

12.yüzyılın son çeyreğinde Kudüs Krallığı, iç çatışmalar ve istikrarsız yönetimi nedeniyle zayıflamış, Selâhaddin Eyyûbî'nin siyasi hamleleri karşısında dirençsiz hale gelmiştir. Kral Guy de Lusignan, bu durumun farkında olarak Selâhaddin Eyyûbî ile bir saldırmazlık antlaşması imzalamış, böylece ticaret yollarının güvenliğini sağlamayı hedeflemiştir. Ancak Renaud de Chatillon, bu anlaşmaya sadık kalmayarak 1186 yılında büyük bir Müslüman kervanına saldırmış ve anlaşmayı ihlal etmiştir (Newby, 1983: 111; Lock, 2006: 71; İbnü'l Esir, 1987: 417). Üstelik bu kervanda Eyyûbî Sultanının kız kardeşlerinden birinin bulunduğu dair rivayetler (Lane-Poole, 1901: 199), bu saldırının sadece ticari bir gasp değil, aynı zamanda kişisel bir meydan okuma olarak algılanmasına neden olmuştur.

Renaud'un esirleri serbest bırakmayı reddetmesi ve alaycı tavırları, Selâhaddin Eyyûbî'nin diplomatik yolları bir kenara bırakıp kesin bir hesaplaşmaya yönelmesine sebep olmuştur (Maalouf, 2007: 174; İbnü'l Esir, 1987: 417). Papa'nın Kudüs'ü kurtarma çağrıları devam ederken, Selâhaddin Eyyûbî de İslam dünyasını birleştirme hedefi doğrultusunda cihat ilan etmiş ve büyük bir ordu toplamıştır. Hedef olarak öncelikle Renaud'un hâkimiyetindeki Kerak belirlenmiş, ardından Ürdün bölgesinde Haçlı kuvvetleriyle yaşanan çarpışmalar Selâhaddin'in kesin üstünlüğü ile sonuçlanmıştır.

Bu gelişmelerin doruk noktası, 4 Temmuz 1187'de gerçekleşen Hittin Savaşı olmuştur. Selâhaddin'in stratejik hamleleri ve Haçlıların susuzluk ile moral bozukluğu karşısında düşüşe geçmesi, İslam ordularına kesin zafer kazandırmıştır. Kral Guy ve Renaud de Chatillon esir düşmüş, Selâhaddin Renaud'u bizzat kendi elleriyle öldürmüştür. Bu zafer, sadece bir savaşın kazanılması değil, aynı zamanda Kudüs'ün Haçlılardan alınmasının önünü açan en kritik dönemeç olmuştur. 2 Ekim 1187'de Kudüs teslim olurken, Selâhaddin'in şehri barışçıl bir şekilde ele geçirmesi, Haçlıların 1099 yılındaki vahşi katliamlarına keskin bir tezat oluşturmuştur.

Hittin Savaşı, sadece Kudüs Krallığı'nın çöküşünü değil, aynı zamanda Haçlı Seferleri'nin seyrini değiştiren bir dönüm noktası olarak tarihe geçmiştir. Selâhaddin Eyyûbî'nin Kudüs Krallığı'na karşı yürüttüğü askeri hamleleri, ordusunun yapısını ve stratejisini ele alan bu çalışmada, birincil kaynaklardan yararlanılmış ve akademik araştırma eserlerinden de faydalanılmıştır.

Eyyûbî Ordusu

Eyyûbî ordusu, kara ve deniz kuvvetleri olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Kara ordusu, piyade, süvari, okçu birlikleri ve özel birliklerden oluşurken, deniz kuvvetleri donanma gemileri, kıyı savunma birlikleri ve denizci askerlerden meydana gelmekteydi. Ancak, Selâhaddin Eyyûbî'nin en büyük zaferlerinden biri olan 1187'deki Hittin Muharebesi, tamamen kara ordusunun üstün stratejisiyle kazanılmıştır (Şeşen, 1990: 428). Selâhaddin Eyyûbî, Kudüs'ü fethetme ideali doğrultusunda güçlü ve disiplinli bir ordu kurmuş, Müslüman dünyasının farklı bölgelerinden gelen askerleri tek bir bayrak altında toplamıştır. Bu birlikteliği sağlamak için askeri düzeni sıkı kurallarla yönetmiş, farklı etnik gruplardan gelen askerlerin bir arada uyum içinde savaşmasını sağlayacak bir komuta yapısı oluşturmuştur.

Haçlı kaynakları, Selâhaddin Eyyûbî'nin ordusundaki etnik çeşitliliğe büyük önem atfetmiş ve bu çeşitliliği ayrıntılı bir şekilde tasvir etmiştir. Anonim bir Haçlı kroniği olan *Libellus de Expugnatione Terra Sanctae per Saladinum*, Eyyûbî ordusundaki etnik grupları şu şekilde sıralamaktadır: Türkler, Kürtler, Suriler, Araplar, Alanlar, Kumanlar, Kıpçaklar, Türkmenler, Bedeviler, Sarakenler, Mısırlılar ve Lübnanlılar (Gürcan, 2025: 12). Bu geniş yelpazeye sahip ordu, farklı savaş taktiklerini ve geleneklerini bir araya getiren büyük bir askeri güç olarak

değerlendirilebilir. Başka bir Haçlı kaynağı olan *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi* de benzer bir liste sunarak ordunun kalabalıklığına ve çeşitliliğine vurgu yapmaktadır (Itinerarium Peregrinorum, 1997: 31). Kaynaklara göre, bu farklı etnik gruplar savaş meydanında kendilerine has roller üstlenmiş, süvari birlikleri genellikle Türk ve Kürt kökenli askerlerden oluşurken, piyade ve yardımcı birliklerde Araplar, Suriler ve diğer gruplar yer almıştır.

Haçlı kronikleri, özellikle Sudanlı siyah askerleri “vahşi” ve “insan dışı” olarak betimlemekte, bu askerlerin kendine özgü askeri ekipmanları ve savaş yeteneklerine dikkat çekmektedir (Itinerarium Peregrinorum, 1997: 90). Batılı kaynaklardaki bu tür anlatımlar, yalnızca askeri bir değerlendirme sunmanın ötesinde, Haçlı tarih yazımındaki oryantalist bakış açısını da yansıtmaktadır. O dönemde İslam dünyasında Sudanlı askerler, özellikle Mısır ordusunun bir parçası olarak önemli bir yer tutmuş ve ağır piyade sınıfında görev almışlardır. Bu askerler, genellikle iri yapılı ve güçlü olmalarıyla tanınmış, kalkanlı savaşçılar ve mızraklı birlikler olarak kullanılmıştır (Itinerarium Peregrinorum, 1997: 90).

Eyyûbî ordusundaki bu çeşitlilik, askeri stratejiler açısından da büyük bir avantaj sağlamıştır. Örneğin, hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek süvari birlikleri, Haçlıların ağır zırhlı şövalyelerine karşı üstünlük sağlamış, okçular düşmanı uzaktan yıpratma taktiğiyle destek vermiş, ağır piyade birlikleri ise yakın dövüşte direnç göstererek savaş alanındaki dengeyi korumuştur. Selâhaddin Eyyûbî, bu unsurların her birini en etkili şekilde kullanmış, özellikle Hittin Savaşı’nda Haçlı ordusunun su kaynaklarından uzaklaştırılması ve çöl sıcaklığında susuz bırakılması gibi taktiklerle düşmanı moral ve fiziksel olarak yıpratmıştır.

Eyyûbî ordusunun Hittin Muharebesindeki büyüklüğü ve gücü hem Haçlı hem de Müslüman kaynaklarında farklı şekillerde aktarılmıştır. Kaynaklar arasındaki çelişkiler, savaşın anlatısında tarafların kendi perspektiflerini yansıtmaya eğiliminden kaynaklanmaktadır. Özellikle Haçlı kronikleri, Eyyûbî ordusunu genellikle abartılı bir şekilde büyük gösterirken, Müslüman tarihçiler daha mütevazı ve gerçekçi rakamlar vermektedir.

Anonim bir Haçlı kroniği olan *Libellus de Expugnatione Terra Sanctae per Saladinum*, Selâhaddin’in ordusunun toplamda 30.000 askerden oluştuğunu belirtmektedir. Buna göre, 10.000 kişi hafif süvari olarak savaşan atlı okçulardan, 10.000 kişi kalkan ve siperlerle donanmış ağır piyadelerden, geri kalanlar ise kuşatma makinelerinin kullanımı ve tahkimat işlerinden sorumlu destek birliklerinden meydana gelmekteydi (Gürçan, 2005, 13). Haçlı tarihçisi Caffaro ise bu rakamı 60.000 olarak verirken, Hospitalier Şövalyeleri’nin üstadı Archumbaldo’ya yazılan bir mektupta ordunun 80.000 kişiye kadar ulaştığı iddia edilmektedir (Caffaro, 1890: 139; Gewold, 1611: 259-260).

Öte yandan, Müslüman tarihçi İbnü’l-Esir, daha ihtiyatlı ve gerçekçi bir değerlendirme sunarak Selâhaddin Eyyûbî’nin ordusunun 12.000 düzenli askerden oluştuğunu kaydetmektedir (İbnü’l-Esir, 1987: 420). Bu sayı, Selâhaddin Eyyûbî’nin ordusunun yalnızca çekirdek güçlerini ifade etmekte olup, savaş zamanında toplanan ek birliklerin hesaba katılmadığı düşünülebilir.

Haçlı kroniklerinde Selâhaddin’in ordusunun sayısının genellikle abartılmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Haçlıların yenilgilerini açıklama ihtiyacıdır. Orta Çağ Avrupalı tarihçileri, Haçlıların mağlubiyetlerini anlatırken genellikle düşmanın sayıca üstün olduğunu vurgulamış, böylece kendi ordularının savaş yeteneğini sorgulanmaktan kurtarmıştır. Bir diğer neden ise İslam ordularının korkutucu bir imajını oluşturma amacıdır. Haçlı propagandası, Selâhaddin Eyyûbî’nin ordusunu büyük ve tehlikeli göstererek, Avrupa’dan daha fazla askeri destek toplanmasını amaçlamış olabilir. Aynı zamanda düşmanı olduğundan güçlü gösterme eğilimi de bu abartının nedenleri arasında sayılabilir. Bazı kronikler, Selâhaddin’in büyük bir orduya hükmettiğini öne sürerek onun askeri becerilerini küçümseme eğilimindedir.

Öte yandan, Müslüman kaynaklar genellikle Haçlı ordularına eşit veya onlardan daha küçük bir kuvvetin varlığını savunmuş, Selâhaddin'in stratejik ustalığı sayesinde zafer kazandığını vurgulamıştır. Müslüman tarihçiler, özellikle savaşın kazanılmasını sadece sayısal üstünlüğe bağlamak yerine askeri disiplin, taktik üstünlük ve ordunun koordinasyon yeteneği gibi unsurları öne çıkarmaktadırlar.

Her ne kadar kaynaklar Selâhaddin'in ordusunun büyüklüğü konusunda farklı rakamlar sunsa da asıl önemli olan yalnızca sayısal üstünlük değil, ordunun savaş stratejisi ve taktiksel üstünlüğüdür. Eyyûbî ordusu, Haçlı kuvvetlerine karşı birçok açıdan avantaj sağlamıştır. Hafif süvariler ve atlı okçular, özellikle Türk süvarilerinin hızlı manevraları ve uzun menzilli saldırıları sayesinde Haçlıların ağır zırhlı birliklerine karşı etkili olmuştur. Selâhaddin Eyyûbî'nin ordusu, klasik meydan muharebelerinin ötesine geçerek vur-kaç taktikleri, pusu stratejileri ve sahte geri çekilmeler gibi taktiklerle düşmanı yanıltarak üstünlük sağlamıştır (Ernoul, 2019: 139). Bunun yanı sıra, lojistik açıdan da büyük bir avantajı vardı; Haçlılar çöl koşullarında gıda ve su konusunda büyük sıkıntılar yaşarken, Selâhaddin'in ordusu ikmal hatlarını iyi koruyarak savaş alanını kendi lehine kullanmayı başarmıştır. Hıttin Savaşı'nda su kaynaklarını kontrol altına alarak Haçlı ordusunu susuz bırakması, savaşın gidişatını belirleyen en kritik hamlelerden biri olmuştur. Ayrıca, ordunun etnik ve kültürel çeşitliliği de önemli bir avantaj sağlamıştır. Türkler, Kürtler, Araplar, Sudanlılar ve Türkmenler gibi farklı etnik grupların bir araya gelmesi, savaş sahasında çok yönlü bir güç oluşturmuş ve her bir grubun kendine özgü savaş taktiklerini birleştirerek orduyu daha esnek ve etkili bir hale getirmiştir. Haçlı ve Müslüman kaynakları Selâhaddin'in ordusunun büyüklüğünü farklı şekillerde yorumlasa da belirleyici unsur askeri taktiklerin etkinliği, birliklerin disiplini ve savaş alanındaki stratejik hamleler olmuştur. Az sayıdaki düzenli askeri birlikle bile Haçlılara karşı büyük zaferler kazanması, Selâhaddin'in yalnızca güçlü bir lider değil, aynı zamanda usta bir stratejist olduğunu da kanıtlamaktadır.

Eyyûbî Ordusunda Atlı Okçuların Rolü ve Üstünlüğü

Selâhaddin Eyyûbî'nin ordusunun temel gücünü oluşturan hafif süvari birlikleri ve atlı okçular, Haçlı savaş kroniklerinde Batılı askerler için en büyük tehditlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Avrupa'nın ağır zırhlı şövalyeleri, Selâhaddin'in son derece hareketli ve yüksek manevra kabiliyetine sahip süvari birlikleri karşısında ciddi taktiksel zorluklarla karşılaşmıştır. Haçlı ordularının savaş doktrini, genellikle zırhlı piyade ve süvarilerin düzenli formasyonlarına dayanırken, Eyyûbî süvarilerinin savaş tarzı sürekli hareket ve esnek taktikler üzerine kuruluydu. Bu durum, Haçlıların savaş düzenini bozan ve onların alışık olduğu geleneksel meydan muharebesi anlayışını etkisiz hale getiren önemli bir unsur olmuştur. Ağır zırh giymiş Haçlı şövalyeleri, Selâhaddin Eyyûbî'nin süvarilerinin hızına yetişemediği gibi, bu birliklerin sürekli hareket halinde olması nedeniyle onları hedef almakta da zorlanmışlardır. Özellikle dar alanlarda ve engebeli arazilerde Haçlıların hantal yapısı, Eyyûbî hafif süvarilerinin sürat ve çeviklik avantajı karşısında dezavantajlı bir konumda kalmalarına sebep olmuştur.

Eyyûbî ordusundaki atlı okçuların Haçlı birlikleri karşısında üstünlük kurmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri, kullanılan savaş teknolojisidir. Haçlı şövalyeleri geleneksel ve basit ahşap yaylar kullanırken, Müslüman süvarileri kompozit yaylar ile donatılmıştı (Hillenbrand, 2017: 690; Paterson, 1966: 69-87). Ahşap, kemik ve deri yapılan bu yaylar, savaş meydanında Haçlılara karşı üstünlük sağlayan önemli bir silah olarak öne çıkmıştır. Daha küçük ve hafif olmasına rağmen daha büyük gerilim gücüne sahip olması, uzun mesafeden yüksek isabetle atış yapılmasına olanak tanınması ve zırh delici özelliği sayesinde ağır zırhlı Haçlı şövalyelerine dahi ciddi zarar verebilmesi, kompozit yayların sağladığı avantajlardan yalnızca birkaçıdır. Bu tür

silahlar, Selâhaddin'in süvarilerinin savaşı uzaktan yönlendirebilmesine ve düşmanı doğrudan çatışmaya girmeden yıpratmasına imkân tanımıştır.

Eyyûbî ordusunun bu teknolojik ve taktiksel üstünlüğü, savaş meydanında Haçlıların geleneksel savaş düzenlerini etkisiz hale getiren en büyük etkenlerden biri olmuştur. Haçlılar yakın dövüş mesafesine girmeden önce, Selâhaddin Eyyûbî'nin süvarileri tarafından sürekli uzaktan yıpratılmakta ve savunmalarını koruyamadan ani saldırılarla düzenleri bozulmaktaydı. Hafif süvariler, vur-kaç taktikleriyle Haçlıları gereksiz yere ilerlemeye teşvik ederek onları zayıflatmış, ardından hızlı karşı saldırılarla yıpranmış düşman birliklerini çembere alarak yok etmiştir. Haçlılar için en büyük sorunlardan biri de atlı okçuların savaş alanında sürekli hareket halinde olmaları nedeniyle, onları hedef almanın son derece güç olmasıydı. Sabit hatlar ve düzenli piyade formasyonları ile savaşıma alışkın olan Haçlı orduları, Eyyûbî süvarilerinin akıcı ve dinamik saldırıları karşısında büyük bir taktiksel dezavantaj yaşamıştır.

Selâhaddin Eyyûbî'nin hafif süvari birlikleri ve atlı okçulara dayalı savaş doktrini, Haçlı ordularının katı ve geleneksel stratejilerini etkisiz kılarak, savaşın seyrini tamamen değiştirmiştir. Sadece hız ve hareketlilik değil, psikolojik savaş taktikleri de bu stratejinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Haçlı kaynaklarında, bu birliklere karşı duyulan çaresizlik sıkça dile getirilmiş, özellikle Hıttin Savaşı gibi önemli meydan muharebelerinde Selâhaddin'in süvarilerinin Haçlılar üzerinde yarattığı yıkıcı etki vurgulanmıştır. Bu durum, Eyyûbî ordusunun savaşta yalnızca sayısal üstünlük değil, aynı zamanda üstün bir stratejik zekâ ile nasıl başarıya ulaştığını gözler önüne sermektedir.

Eyyûbî ordusunun süvarileri, savaş meydanında birden fazla at taşıyarak uzun süre savaşa devam edebilme yeteneğine sahipti (Nicolle, 1986: 9). Bu, yıpratma savaşlarında büyük bir avantaj sağlıyordu. Haçlı orduları genellikle tek bir at ile savaşa katılırken, Eyyûbî atlıları yorgun düşen atlarını değiştirerek sürekli hareketli kalabiliyor ve düşmanlarını bitkin düşürebiliyordu.

Haçlı kroniklerinde, bu süvarilere karşı duyulan çaresizlik sıkça dile getirilmektedir. Avrupalılar için bu birlikler yalnızca bir savaş gücü değil, aynı zamanda moral bozucu bir unsur olarak da görülmüştür. Sürekli hareket eden, durmadan ok atan ve bir türlü yakalanamayan bu birlikler, Haçlı ordularının savaş disiplini bozmuş ve askerler arasında panik yaratmıştır. Bu okçuların saniyede iki ok atabilme kabiliyeti olduğu David Nicolle tarafından ifade edilmiştir (Nicolle, 1986: 9). Özellikle Hıttin Muharebesi'nde, Selâhaddin'in atlı okçuları, Haçlı birliklerini susuz ve savunmasız bir halde uzun süre oyalayarak onların savaşma gücünü önemli ölçüde zayıflatmıştır.

Selâhaddin Eyyûbî'nin atlı okçuları, savaşın gidişatını değiştiren en önemli unsurlardan biri olmuş, Haçlılar için yalnızca askeri değil, psikolojik olarak da büyük bir tehdit oluşturmuştur. Bu birliklerin hızlı manevraları, gelişmiş yay teknolojisi ve etkili taktikleri, onları Ortaçağ savaş sahnesindeki en ölümcül süvari birliklerinden biri haline getirmiştir.

Selâhaddin Eyyûbî'nin Stratejisi: Psikolojik ve Taktiksel Üstünlük

Selâhaddin Eyyûbî'nin savaş stratejisi, düşmanı doğrudan yok etmek yerine onu yıpratma ve zayıf noktalarını kullanarak çaresiz bırakma esasına dayanıyordu. Haçlı ordularına karşı verdiği mücadelede, sadece askeri üstünlükle değil, psikolojik baskı ve taktiksel ustalıkla da savaş kazanmayı amaçlamıştı. Onun stratejisi, hareketliliği, kaynakları kontrol etmeyi ve düşmanın moralini kırmayı temel alıyordu.

Selâhaddin Eyyûbî'nin en büyük stratejik zaferlerinden biri olan 1187 Hıttin Savaşı, onun savaş meydanında hem fiziksel hem de psikolojik üstünlük kurma becerisini ortaya koymuştur. Haçlı ordusunu, kendi belirlediği ve düşman için dezavantajlı olan bir savaş alanına çekmiş, ardından

onları su kaynaklarından uzaklaştırarak susuz bırakmıştır. Bu strateji, Haçlıların moralini ve savaşma gücünü ciddi şekilde zayıflatmıştır.

Selâhaddin Eyyûbî, Hittin Savaşı'nda yalnızca askeri gücüyle değil, stratejik hamleleri ve psikolojik savaş teknikleriyle de Haçlı ordusuna karşı üstünlük sağlamıştır. Haçlılar, yazın kavurucu sıcaklığında uzun bir yolculuktan sonra suya muhtaç hale gelmişti. Bu durumun farkında olan Selâhaddin, Tiberias Gölü'ne giden tüm yolları kapatarak düşmanı susuz bırakmış, böylece Haçlıların savaş yeteneğini ciddi şekilde zayıflatmıştır (Ernoul, 2019: 140; Runciman, 2019: 383). Öte yandan çekilen susuzluktan dolayı Eyyûbî saflarına geçen haçlılar olduğu bilinmektedir (Ernoul, 2019: 140; Gewold, 1611: 259-260). Bu yalnızca fiziksel bir zorluk yaratmakla kalmamış, aynı zamanda Haçlı ordusunda moral çöküşüne neden olan bir psikolojik savaş unsuru haline gelmiştir. Kroniklerde anlatıldığına göre, Müslüman askerler, Haçlıların görebileceği şekilde su içmiş, ancak düşmanlarına bu suyu vermemiştir. Susuzluk çeken Haçlıların bu sahneye tanık olması, henüz savaş başlamadan onlarda bir yenilgi hissi uyandırmış ve Selâhaddin'in psikolojik üstünlük sağlamasına yardımcı olmuştur.

Bununla birlikte, Selâhaddin'in en sık başvurduğu taktiklerden biri olan sahte ricat stratejisi, Haçlı ordusunun düzenini bozarak onları açık hedef haline getirmiştir. Hafif süvari birlikleri, düşmanı saldırıya teşvik etmek için bilinçli olarak geri çekiliyor, ardından Haçlılar düzensiz bir şekilde ilerlediğinde ani bir karşı taarruz ile onları pusuya düşürüyordu. Özellikle bozkır savaşçıların ve göçebe Türk süvarilerinin ustalıklı uyguladığı bu yöntem, Selâhaddin tarafından etkin bir şekilde kullanılmış ve Haçlıları panik halinde, kontrolsüz bir saldırıya sürükleyerek onları yok etmeye yönelik bir tuzak haline gelmiştir. Bu taktik, Haçlı ordularının en büyük zayıflıklarından biri olan hantal ve ağır zırhlı yapılarının manevra kabiliyetlerini kısıtlamasını avantaja çevirmiştir. Ağır zırhlı Haçlı şövalyeleri, hafif ve hızlı Eyyûbî süvarileri karşısında savaş düzenlerini kaybediyor ve etkisiz hale geliyordu.

Selâhaddin, yalnızca askeri birliklerini değil, çevresel faktörleri de savaşın bir parçası haline getirerek düşmanı zayıflatmayı başarmıştır. Haçlıları savaş alanına konumlandırırken, güneşi doğrudan gözlerine alacak şekilde yerleştirerek, onların görüş kabiliyetini azaltmış ve savaş yeteneklerini kısıtlamıştır (Ernoul, 2019: 170). Özellikle kalkan ve miğfer kullanan Haçlı askerleri, bu taktik karşısında savaş alanında dezavantajlı hale gelmiş gözlerini kamaştıran güneş ışınları nedeniyle etkin bir mücadele sergileyememiştir. Bunun yanı sıra, Hittin'de Haçlı ordusunun etrafında ateşler yaktırarak, ortam sıcaklığını daha da artırmış ve düşmanı yoğun bir dumana boğmuştur (Ernoul, 2019: 140, 143). Zaten susuzluktan tükenmiş olan Haçlılar, bu hamle karşısında nefes almakta ve savaşmaya devam etmekte zorlanmış, psikolojik ve fiziksel olarak büyük bir çöküş yaşamışlardır.

Selâhaddin Eyyûbî'nin Hittin Savaşı'ndaki zaferi, yalnızca askeri kuvvetlerin karşılaşmasıyla değil, kaynak kontrolü, psikolojik savaş, çevresel faktörlerin kullanımı ve üstün taktiklerin uygulanmasıyla kazanılmıştır. Haçlı ordusunun fiziksel olarak bitap düşmesi, moral çöküşü yaşaması ve savaş stratejilerinin etkisiz hale gelmesi, Selâhaddin'in savaş alanındaki dehasının en büyük göstergelerinden biri olarak tarihe geçmiştir.

Sonuç

Selâhaddin Eyyûbî'nin Haçlılara karşı yürüttüğü mücadele, yalnızca askeri başarılarla değil, aynı zamanda stratejik dehası, psikolojik üstünlüğü ve uzun vadeli diplomatik hamleleriyle de tarihe geçmiştir. 1187'deki Hittin Savaşı, Haçlıların yenilgisiyle sonuçlanmış ve Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesinin önünü açan en kritik olaylardan biri olmuştur. Bu savaş, yalnızca bir meydan muharebesi değil, Haçlıların askeri ve moral çöküşünün simgesi olmuştur.

Selâhaddin'in ordusunun gücü, farklı etnik gruplardan gelen askerlerin bir araya gelmesiyle çeşitlilik kazanmış, bu birliktelik savaş alanında taktiksel üstünlük sağlamıştır. Hafif süvari birliklerinin hızlı manevraları, atlı okçuların ölümcül vuruşları ve sahte ricat taktikleri, Haçlı ordularının geleneksel savaş düzenini bozan en önemli unsurlar olmuştur. Bunun yanı sıra, su kaynaklarını kontrol etme, düşmanı fiziksel ve moral açıdan yıpratma ve çevresel faktörleri lehine kullanma gibi stratejiler, Selâhaddin'in askeri ustalığının en büyük kanıtıdır.

Bu zaferin ardından, Selâhaddin Kudüs'ü barışçıl bir şekilde teslim alarak 1099'da Haçlılar tarafından gerçekleştirilen katliamın aksine, hoşgörülü bir yönetim sergilemiştir. Haçlıların çöküşüne giden süreçte, yalnızca savaş meydanındaki başarı değil, aynı zamanda diplomatik girişimler ve İslam dünyasındaki birliği sağlama çabaları da belirleyici olmuştur.

Sonuç olarak, Selâhaddin Eyyûbî'nin zaferi, Orta Çağ İslam dünyasında bir dönüm noktası olmuş, Haçlı Seferleri'nin seyrini değiştirmiş ve İslam tarihindeki en büyük askeri liderlerden biri olarak onu ölümsüzleştirmiştir. Hittin Savaşı ve sonrasında gerçekleşen olaylar, sadece askeri bir zafer değil, aynı zamanda doğru strateji, birlik ve kararlılıkla büyük bir imparatorluğun nasıl inşa edilebileceğinin en önemli örneklerinden biri olarak tarihe geçmiştir.

Kaynakça

- Caffaro. (1890). *Regni Iherosolymitani Brevis Historia*. (ed.Luigi Tommasa Belgrano). Roms: Nella Sede Dell Istituto.
- Ernoul (2019). *Ernoul Kroniği Haçlı Seferleri Tarihi Selâhaddin Eyyûbî ve Kudüs'ün Fethi*. (çev. A. D. Altunbaş). İstanbul: Kronik Yayınevi
- Gewold, C. (1611). *Chronicon Monasterii Reicherspergensis in Baiaria*. Henricus.
- Gürcan, A. (2025). *Selahaddin Eyyubi'nin Kutsal Toprakları Fethi-Çeviri ve Değerlendirme*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Hillenbrand, C. (2017). *The Crusades: Islamic Perspectives*. New York: Routledge.
- İbnü'l Esir (1987). *El-Kâmil Fit Tarih*. C. XI (çev. A. Ağırakça-A. Özaydın). İstanbul: Bahar Yayınları.
- Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*. (1997). (çev. H. Nicholson). Ashgate: Aldershot.
- Lane-Poole, S. (1901). *Saladin and The Fall of the Kingdom*. New York.
- Lock, P. (2006). *The Crusades*. London: Routledge.
- Maalouf, A. (2007). *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*. (çev. A. Berktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Newby, P. H. (1983). *Saladin and His Time*. London: Faber and Faber.
- Nicolle, D. (1986). *Saladin and the Saracens, Armies of Middle East*. London: Osprey.
- Paterson, W. F. (1966). *The Archers of Islam. Journal of the Economic and Social History of the Orient*. V.9. 69-87
- Runciman, S. (2019). *Haçlı Seferleri Tarihi II*. (çev. F. Işıltan). Ankara: TTK.
- Şeşen, R. (1990). *Hittin'de Selâhaddin'in Ordusu*. Belleten. C. 54. Ankara: TTK